

همایش علمی پژوهشی فقه و حقوق اسلامی

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با حمایت معنوی مرکز علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری های استان اصفهان))

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی شماره مجوز: ۹۸/۷۸۸۶۴-۲۳۵۱
سال برگزاری همایش: ۱۳۹۸ شماره مقاله: ۱۱۹۵/۱۵۶ رده بندی کنگره: خ ۱۰۱/۲

نقش دولت در پیشگیری از جرم از دیدگاه جامعه شناسی جنایی

شهلا الهامی^۱

کارشناس ارشد جزا و جرم شناسی

اسعد عباسپور

چکیده

بطور کلی در هر کشوری دولت حاکم می تواند از طریق راهکار های متنوعی به مقابله و پیشگیری از جرم بپردازد ، مسلم است که وجود نهادی پیشگیرنده از جرم در هر جامعه ای می تواند نقش موثری را ایفا کند ، در بسیاری از کشورهای جهان که دارای چنین نهادی هستند این نهاد ها در ارتباط مستقیم با قوه قضائیه یا پلیس امنیت آن کشور قرار دارند . وجود اینگونه نهاد ها در بعضی از کشورها بدلیل تاثیری که در پیشگیری از جرم داشته اند بیش از پیش مورد توجه مردم در جوامع مختلف و همچنین سازمان های بین المللی و بالآخر سازمان ملل متحد قرار گرفته است . متأسفانه در کشور ما علی رغم توصیه بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی پس از گذشت سال های متمادی از زمان تنظیم این قانون تا کنون اقدام موثری در این زمینه انجام نگرفته است و فقط در سال ۱۳۸۸ لایحه پیشگیری از جرم به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که به دلیل مخالفت شورای نگهبان و اصرار مجلس شورای اسلامی این لایحه مهم و موثر برای جامعه تاکنون به نتیجه ای نرسیده است.

واژگان کلیدی: جامعه شناسی جنایی، جرم، پیشگیری از جرم، دولت، مجرم

^۱ نویسنده مسئول

بخش اول: کلیات

در ماده ۱ لایحه پیشگیری از جرم، پیشگیری از جرم این طور تعریف شده است که، پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از پیش بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن است. در لایحه فوق الذکر از تشکیل شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم سخن به میان آمده است که اعضای تشکیل دهنده این شورا عبارتند از: ۱- رئیس قوه قضائیه (ریاست شورا) ۲- معاون اول رئیس جمهور (نایب رئیس) ۳- دادستان کل کشور ۴- رئیس سازمان صدا و سیما ۵- فرمانده نیروی انتظامی ۶- رئیس سازمان بازرسی کل کشور ۷- رئیس سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور ۸- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح ۹- روسای سازمان های بهزیستی و تامین اجتماعی ۱۰- فرمانده نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۱- رئیس سازمان پیشگیری از وقوع جرم (دبیر شورا) ۱۲- دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی از کمیسیون های قضایی و حقوقی و اجتماعی هر کدام یک نفر با تصویب مجلس به عنوان ناظر ۱۳- رئیس شورای عالی استان ها ۱۴- رئیس سازمان تبلیغات اسلامی ۱۵- دو نفر از اساتید دانشگاه در رشته های حقوق، گرایش جرم شناسی، روانشناسی یا جامعه شناسی به پیشنهاد رئیس سازمان پیشگیری از وقوع جرم و انتخاب رئیس شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم. این لایحه در ادامه وظایف شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم را به شرح زیر بیان نموده است:

۱. تعیین راهبردها، سیاست ها و برنامه های ملی پیشگیری از وقوع جرم در چهارچوب قوانین و سیاست های کلی نظام.
۲. تبیین نوع و محدوده وظایف هر یک از نهاد ها و سازمان ها در امر پیشگیری در چهارچوب وظایف قانونی آنها.
۳. اتخاذ تدابیر راهبردی در جهت جلوگیری از اطاله دادرسی و اجرا سریع احکام کیفری.
۴. اتخاذ تدابیر مناسب برای هماهنگی و توسعه همکاری بین دستگاه های مسئول در امر پیشگیری.
۵. اتخاذ سیاست های لازم بر پایه توسعه و گسترش فرهنگ پیشگیری و ایجاد زمینه های مناسب برای مشارکت سازمان های غیردولتی و مردمی در این زمینه.
۶. ارزیابی نتایج اجرای طرح ها و برنامه های ملی پیشگیری و ارزیابی عملکرد نهاد های مسئول در این زمینه.
۷. پیشنهاد اعتبارات لازم و

اتخاذ تدابیر مناسب برای استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود در زمینه پیشگیری از طریق دولت و قوه قضائیه. لایحه پیشگیری از وقوع جرم در ماده ۴ خود به نحوه شکل گیری سازمان پیشگیری از وقوع جرم و وظایف آن اشاره کرده است، به موجب ماده مذکور برای نظارت بر اجرای دقیق مصوبات شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، کمک به پیشبرد راهبردها و سیاست ها و برنامه های ملی و منطقه ای پیشگیری، مطالعه و پژوهش در حوزه های راهبردی پیشگیری، با ادغام ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و ستاد مبارزه با مواد مخدر و با استفاده از امکانات فعلی آن ها و قوه قضائیه، سازمان پیشگیری از وقوع جرم با وظایف زیر در قوه قضائیه تشکیل می شود:

- ۱- تهیه و تدوین پیش نویس برنامه های ملی پیشگیری از جرم.
  - ۲- ساماندهی و نظارت بر اجرای برنامه ها و طرح های ملی، منطقه ای و محلی پیشگیری از وقوع جرم.
  - ۳- بررسی کارشناسی نتایج اجرا برنامه ها و طرح های پیشگیری از وقوع جرم و تهیه گزارش هایی از آن ها.
  - ۴- ارائه کمک های فنی و مشاوره ای به نهاد ها در اجرای برنامه های ملی و مصوبات شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم و تلاش بر پایه رفع موانع و مشکلات اجرای آن.
  - ۵- انجام مطالعات فنی و تخصصی در حوزه های مختلف پیشگیری و اعلام نتایج آن به دستگاه ها و سازمان های مربوط.
  - ۶- تامین آمار و اطلاعات لازم برای شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.
  - ۷- بررسی و پیشنهاد اعتبارات لازم برای اجرای طرح ها و برنامه های پیشگیری به شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.
  - ۸- انجام سایر امور محوله از شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.
- در ضمن رئیس سازمان پیشگیری از وقوع جرم نیز توسط رئیس قوه قضائیه منصوب می شود.

بخش دوم: پیشگیری از وقوع جرم به عنوان خصیصه دائمی دولت

دولت و کلیه اجزای آن باید در زمینه پیشگیری از جرم همکاری لازم را داشته باشند و تمامی سطوح دولت مسئولیت دارند زمینه ای را فراهم آورند که تمامینهاد های دولتی و مدنی، از جمله بخش خصوصی، نقش خود در پیشگیری از جرم را به خوبی ایفا کنند. ارکان دولت نه تنها در ایجاد این زمینه ها مسئول است بلکه وظیفه حفظ و پیشبرد این وظیفه را نیز بر عهده دارد. رهنمودهای پیشگیری از جرم نیز همواره تاکید می کنند که دولت ها باید جایگاهی دائمی برای پیشگیری از جرم در ساختارها و برنامه های خود در نظر بگیرند. دولت وظیفه مدیریت، هماهنگی و تامین بودجه و منابع لازم را بر عهده دارد همچنین دولت ها باید مسئولیت ها و اهداف پیشگیری از جرم را به خوبی سازماندهی کنند، از جمله راهکارهای دستیابی به این مهم می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

الف: تاسیس مرکزی برای پیشگیری از جرم و به کارگیری افراد متخصص و تخصیص منابع لازم؛

ب: تدوین برنامه پیشگیری از جرم با اهداف و اولویت های مشخص؛

ج: مشارکت و همکاری بخش ها یا وزارتخانه های مختلف دولتی مرتبط با پیشگیری؛

د: تسهیل مشارکت سازمان های مردم نهاد، تجار و بخش های خصوصی، انجمن های حرفه ای و محلات؛

ه: جلب مشارکت گسترده مردم در برنامه های پیشگیری با اطلاع رسانی در خصوص اقدامات لازم و تاثیر این اقدامات.

یکی از مهم ترین اقداماتی که باید توسط دولت ها در زمینه پیشگیری از جرم انجام شود تاسیس مرکزی دائمی برای اجرای برنامه های مربوط به پیشگیری از جرم است. این امر در کشورهای دارای دولت متمرکز نظیر فرانسه و همچنین کشورهایی با دولت فدرال نظیر کانادا، شیلی و آفریقای جنوبی عملی شده است. در سطح ملی دولت ها ممکن است انجام این مسئولیت را به یک وزارتخانه، نظیر وزارت دادگستری یا وزارت کشور محول کنند. از جمله راهکارهای دیگر محول کردن مسئولیت به چند وزارتخانه یا تاسیس یک سازمان عالی رتبه برای پیشگیری از جرم است. وظیفه سازمان ملی پیشگیری آن است که مدیریت

پیشگیری از جرم را بر عهده گرفته ، با دیگر بخش ها همکاری کرده و مشارکت جامعه مدنی را جلب نماید. سازمان ملی پیشگیری باید با همکاری تمامی نهاد های دولتی و غیر دولتی برنامه ملی پیشگیری از جرم را تدوین و اجرا نموده و نظارت و ارزیابی برنامه ملی را نیز بر عهده بگیرد. سازمان ملی پیشگیری از جرم موظف خواهد بود تا زمینه را برای تسهیل فعالیت سطوح پایین دولت در پیشگیری مهیا کند. در برخی موارد کشورها اقدام به تصویب قانون پیشگیری از جرم کرده و به موجب قانون ، از برنامه ملی پیشگیری از جرم حمایت و تمامی بخش های دولت را مکلف به همکاری با سازمان مرکزی پیشگیری از جرم می کنند. به حر حال ، در تمامی این موارد باید منابع لازم برای اجرای برنامه های پیشگیری در دسترس قرار گیرد. در ذیل به برخی برنامه های ملی پیشگیری از جرم اشاره می شود :

۱. کشور کانادا از سال ۱۹۹۴ به این سو، دارای راهبرد ملی پیشگیری از جرم است که بخشی از برنامه امنیت ملی این کشور محسوب می شود. سازمان ملی پیشگیری از جرم کانادا در وزارت امنیت عمومی این کشور مستقر شده و از برنامه های مختلف محلی برای حل مشکلات و موضوعات مشخص حمایت می کند. در حال حاضر ، تاکید این سازمان بر جوانان و گروه های مجرمانه جوانان متمرکز شده و ضمن توجه به دیگر گروه ها، به ارزیابی برنامه های انجام شده نیز توجه ویژه مبذول می شود^۱.

۲. کشور شیلی راهبرد ملی امنیت ملی خود را در سال ۲۰۰۶ به تصویب رساند. مسئول اجرای این برنامه وزارت کشور تعیین شده بود که باید با همکاری وزارتخانه های دادگستری ، آموزش ، کار ، بهداشت ، مسکن ، دفاع ، برنامه و بودجه و سازمان های جوانان و زنان ، پیشگیری از جرم را به انجام برساند. این سازمان از برنامه های مختلفی با همکاری وزارتخانه های فوق الذکر حمایت می کند . امور مربوط به پیشگیری از جرم را معاون وزیر و بخش امنیت عمومی و وزارت کشور^۲ هماهنگ می کنند^۳.

۱. www.publicsafety.gc.ca.

۲. Subsecretaria del interior and the division de seguridadpublica .

۳. www.seguridadciudadana.gob.cl.

۳. کشور سودان نیز در سال ۱۹۷۴ اقدام به تاسیس شورای ملی پیشگیری از جرم نمود. این شورا در سال ۱۹۹۶ مجدداً احیا و مورد حمایت قرار گرفت. این شورا وظیفه اجرای راهبردهای پیشگیری از جرم را در سطح ملی و محلی بر عهده دارد. در برخی کشورها دولت های استانی یا ایالتی نیز در خصوص پیشگیری از جرم قبول مسئولیت می کنند، البته در اغلب موارد دولت های محلی موظف می شوند تا برنامه های خود را با هماهنگی و مشارکت دولت های ملی یا محلی به اجرا در بیاورند. بسیاری از دولت های ایالتی یا استانی اقدام به تاسیس سازمان های پیشگیری از جرم مخصوص به خود کرده و وظیفه هماهنگی و اجرای برنامه های پیشگیری به این سازمان ها محول کرده اند: برای نمونه در کشور استرالیا، ایالت ویکتوریا از سال ۱۹۹۹ برنامه های پیشگیری چندی را با مشارکت وزارتخانه های مختلف آزموده است. به عنوان نمونه، سازمان پیشگیری از جرم ویکتوریا در وزارت دادگستری این ایالت تاسیس شده و وظیفه اجرای راهبرد خیابان ها و خانه های امن تر را در طول سال های ۲۰۰۲-۲۰۰۵ بر عهده داشت. برای اجرای این برنامه مشارکت وزارتخانه های دادگستری، بهداشت، آموزش و پرورش، پلیس، مقامات محلی و همچنین محلات، پیش بینی شده بود. دیگر ایالت های استرالیا، نظیر ایالت ویلز جنوبی جدید، استرالیای جنوبی و استرالیای غربی هر یک راهبرد پیشگیری از جرم خاص خود را طراحی کرده اند. برنامه ملی پیشگیری از جرم در آفریقای جنوبی در سال ۱۹۹۸ به تصویب رسید. به موجب این برنامه سه سطح مختلف دولت، وظیفه پیشگیری از جرم را بر عهده می گیرند. در ذیل به بررسی نقش هریک از این سه سطح با توجه به نمونه آفریقای جنوبی خواهیم پرداخت.

بخش سوم: تاثیر خصوصیات نهادها بر رویکرد محلی پیشگیری از جرم

دولت آفریقای جنوبی از سه سطح به هم مرتبط تشکیل شده است: ملی، استانی و محلی.

الف: نقش دولت ملی در پیشگیری از جرم:

کابینه دولت آفریقای جنوبی راهبرد ملی پیشگیری از جرم (NCPS) را در سال ۱۹۹۶ به تصویب رساند. این برنامه گویای اولویت های راهبردی آفریقای جنوبی در زمینه پیشگیری از جرم بود. راهبرد ملی دو مسئله مهم را شناسایی کرد: نخست ماهیت اجتماعی جرم و دوم

^۱. national crime prevention strategy (NCPS).

لزوم فعالیت فرابخشی برای پیشگیری از جرم. در سال ۱۹۹۸، دولت لایحه نظم و امنیت را به تصویب رساند. این لایحه با تعیین وظیفه قسمت های مختلف دولت راه را برای اجرای راهبرد ملی هموار ساخت. شورای عالی امنیت ملی که زیر نظر وزارت نظم و امنیت فعالیت می کرد، موظف شد تا بر عملکرد پلیس و همچنین نحوه اجرای راهبرد ملی نظارت کند. به این ترتیب سازمان پیشگیری از جرم و امنیت در آفریقای جنوبی که خود متشکل از بخش های ملی و استانی است، برنامه های پیشگیری از جرم را هماهنگ می کند. این سازمان مسئولیت امنیت، اجرای قانون و پیشگیری از جرم را بر عهده دارد.

ب: نقش استان ها در پیشگیری از جرم

استانداری ها و اداره کل های نظم و امنیت، وظیفه هماهنگ سازی برنامه های پیشگیری از جرم را در داخل استان ها بر عهده دارند. لایحه نظم و امنیت وظایفی را در حوزه پیشگیری از جرم بر دوش استان ها گذاشته است. به موجب این لایحه استان ها موظف هستند تا برنامه های پیشگیری از جرم را طراحی و اجرا کرده و ضمن بسیج تمامی مناطق برای طرح های پیشگیری اجتماعی از جرم، هماهنگی لازم را بین آن ها به وجود آورند. وظیفه ارزیابی و حمایت از برنامه های پیشگیری از جرم در سطح محلی نیز از وظایف استان ها شمرده شده است. همچنین استان ها موظف هستند تا زمینه لازم را برای همکاری بخش های عمومی و خصوصی در راستای حمایت از پیشگیری از جرم فراهم آورند.

ج: نقش مقامات محلی در پیشگیری از جرم

شهرداری های شهر های مختلف آفریقای جنوبی موظف اند تا طرح متمرکز توسعه را تدوین کرده و در این طرح پاسخ اولویت های اجتماعی و اقتصادی ساکنان را مد نظر داشته باشند. در همین راستا، شهرداران باید پس از هماهنگی با پلیس محلی و اداره کل نظم و امنیت، طرح های مشخصی را برای قانون مداری و پیشگیری از جرم تدوین کرده و بدین ترتیب نیازهای امنیتی شهروندان و محلات را پاسخ گویند. بنابراین، مقامات محلی مکلف شده اند تا با استفاده از نظرات شهروندان پیشگیری محله محور را در شهر ها گسترش دهند^۱.

^۱. Source : UN-Habitat, Making Cities Safer From Crime- A Toolkit (Nairobi, ۲۰۰۷), □.۲۳.

بخش چهارم: تدوین برنامه پیشگیری از جرم با اهداف و اولویت های مشخص

برنامه ملی دولت برای پیشگیری قبل از هر چیز باید مبتنی بر نیازسنجی، پژوهش های صورت گرفته، داده های موجود و تحلیل های آماری باشد. برای نیازسنجی بهینه، دولت باید نظرات بخش های مختلف از جمله مردم را جویا شود. نیازسنجی و توجه به آمارهای موجود سبب می شود تا دولت شناخت نسبتا درستی نسبت به نگرانی های موجود در زمینه جرم، بزه دیدگی و ناامنی در سراسر کشور از جمله شهرها و احیاناً روستاها پیدا کند. بررسی علل احتمالی این آسیب ها و مداخلات ممکن کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت، اولویت کاری دولت را در پیشگیری از جرم تعیین خواهد کرد. در برنامه های پیشگیری از جرم این موارد باید مشخص شود: اهداف اصلی، بودجه و منابع مورد نیاز یا موجود؛ بازه زمانی اجرای طرح و مجریان طرح؛ همچنین باید حوزه هایی که لزوم تمرکز برنامه بر آن وجود دارد، مشخص شده و مهمترین جرایم تحت پوشش یا گروه های در معرض خطر برگزیده شود. افزودنی است تعیین اهداف دقیق مشخص در سطح ملی برای کاستن میزان مشخصی از یک جرم در سطح محلی، رویکردی ناکارآمد و انعطاف ناپذیر تلقی شده است؛ چرا که تعیین اهداف مذکور امکان واکنش مناسب نسبت به مشکلات محلی را از مقامات محلی سلب می کند. برای نمونه کشور ژاپن در سال ۲۰۰۳ نقشه راهی را برای ایجاد جامعه مقاوم در برابر جرم تدوین کرد. این نقشه راه ۵ هدف اصلی و ۱۴۸ هدف فرعی را تعقیب می کرد. این طرح برای دستیابی به اهدافی که برخی از آن ها در ادامه ذکر می شود، مشارکت اجتماعی و محلی را ضروری انگاشته بود. برخی از این اهداف عبارت بودند از: حمایت از خانواده ها و محلات، کاهش بزهکاری نوجوانان، ترغیب شهروندان به مداخله بیشتر در برنامه های پیشگیری، مبارزه با مواد مخدر و جرایم سایبری و تقویت بازرسی ها برای مبارزه با جرایم سازمان یافته. مسئولیت اجرای نقشه راه در گام نخست بر عهده پلیس ملی بود، اما پلیس این وظیفه را با همراهی وزارتخانه های مختلف به انجام می رساند و برای انجام این مهم دو کمیته فرعی بین وزارتی نیز پیش بینی شده بود. در همین خصوص سندی با عنوان طرح ملی ساخت جامعه ایمن، با مشارکت چند وزارتخانه و پلیس تهیه و در کنار نقشه راه اعمال می شد. افزودنی است که نقشه راه در سال ۲۰۰۸ مورد بازبینی قرار گرفت و اهداف

آن به روز شد! در مورد این قسمت از بحث نمونه های بسیاری از کشورها را می توان بیان کرد اما برای جلوگیری از اطاله کلام از بیان آن صرف نظر می نمایم .

بخش پنجم: هماهنگی و مشارکت بخش های مختلف دولت

یکی از مهم ترین چالش های فراروی دولت ها این است که چگونه بخش های مختلف را ترغیب کنند که به جای پیگیری اهداف و وظایف خاص خود، به کار گروهی و فرابخشی روی بیاورند . اغلب به سختی می توان وزارتخانه هایی چون مسکن ، بهداشت و کار را قانع کرد که می توانند نقش مهمی در پیشگیری از جرم و امنیت جامعه ایفا کنند . بسیاری از بخش های دولتی ، جرم را به عنوان پدیده ای می نگرند که صرفا در حوزه اختیارات پلیس یا نظام قضایی قابل طرح است و مایل هستند تا کار را به این نهادها واگذار کنند . مشکل دیگر آن است که نهاد های دولتی نوعا تمایل ندارند که اطلاعات و داده های نهاد خود را در اختیار دیگر نهاد های دولتی یا غیر دولتی بگذارند و یا بخشی از بودجه خود را به انجام پروژه های مشترک پیشگیری از جرم اختصاص دهند . برای حل این مشکل بهترین راهکار آن است که در گام نخست ، نهادی از دولت مرکزی متولی امر پیشگیری شده و تحت مدیریت این نهاد کمیته فرابخشی تشکیل شود که نمایندگان سازمان های مسئول در آن عضو باشند . این کمیته فرابخشی می تواند هماهنگی میان دستگاه های مختلف را بهبود بخشد . برای نمونه در کشور اندونزی بنیاد پیشگیری از جرم وظیفه ایجاد هماهنگی برنامه های پیشگیری از جرم را در سطح کشور بر عهده دارد این بنیاد با همکاری وزارتخانه های دادگستری و حقوق بشر ، امور اجتماعی ، امور خارجه و کشور به فعالیت مشغول است . تنها بخش های دولتی نیستند که در کمیته های تخصصی پیشگیری از جرم عضو می شوند ، معمولا دامنه وسیع تری از افراد و سازمان های ذی نفوذ به عضویت این کمیته در می آیند . به عنوان نمونه ، نمایندگان جامعه مدنی اعم از نمایندگان محلات ، سازمان های مردم نهاد ، نمایندگان گروه های ذی نفع مانند جوانان ، زنان و اقلیت های قومی و فرهنگی و همچنین تجار و بخش خصوصی در کمیته های پیشگیری از جرم شرکت داده می شوند .

بخش ششم: آموزش همگانی و رسانه

به دلایل متعدد دولت باید با همکاری جامعه مدنی و رسانه ها، برنامه های پیشگیری از جرم را به انجام برساند. اگر مردم اطلاع درستی از راه های جایگزین مجازات نداشته باشند، نوعا متقاضی برخورد سخت گیرانه با جرایم خواهند بود. این وضعیت به راحتی می تواند بر سیاست عمومی یک جامعه تاثیر گذار باشد. تقریبا در اکثر جوامع، رسانه ها به بازتاب جرایم شدید و خشونت بار می پردازند و بازتاب رسانه ای جرم، تاثیر بسیار زیادی بر تلقی عمومی از جرم باقی می گذارد. هرچند روشن است که اگر اطلاع رسانی به مردم در خصوص جرم وضعیت متعادل تری داشته باشد، حمایت مردم از برنامه های پیشگیری رو به فزونی خواهد گذاشت. به عنوان نمونه، در کشور کانادا پوشش رسانه ای جرم در ظاهر این نظر را تقویت می کند که مردم طرفدار برخورد سخت و خشن با بزهکاران هستند، ولی هرگاه نظرات مردم به دقت و به صورت خاص مورد بررسی قرار گیرد، حمایت خوبی از رویکرد های پیشگیری در میان مردم وجود دارد. به موجب پژوهش های انجام شده، درصد بالایی از مردم موافق سرمایه گذاری روی برنامه های پیشگیری از جرم هستند، ۷۳ درصد کانادایی ها بر این باورند که اعطای فرصت به جوانان در معرض خطر برای انجام فعالیت های مثبت، بهترین راه برای پیشگیری از جرایم آن ها است. در مقابل تنها ۲۵ درصد پاسخ دهندگان اعمال مجازات های شدیدتر را بهترین راه می دانستند. بهرحال در بسیاری از کشورها افکار عمومی همچنان بر این باور است که تنها وظیفه پلیس، برقراری نظم و امنیت است. در این قبیل کشورها دولت باید با گشودن باب گفتگو به آموزش شهروندان پردازد. دولت می تواند مواردی چون نقش مردم در پیشگیری از جرم، برنامه های متنوع پیشگیری و تاثیر خود مردم در ساخت جامعه امن و کاهش آسیب پذیری را به آن ها آموزش دهد.

۱. ا.ک.: سید زاده ثانی، سید مهدی؛ بازتاب عدالت کیفری در رسانه های گروهی: ضوابط و آثار، رساله دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، با راهنمایی دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، تیر ۱۳۹۰.

امروزه جرایم جدید و رو به گسترشی وجود دارد که منافع مردم را دچار مخاطره می کند. از جمله این جرایم می توان به قاچاق انسان، قاچاق اعضای بدن، قاچاق اشیای فرهنگی، جرایم سایبری، سرقت هویت، جرایم اقتصادی و استثمار جنسی اشاره کرد. آموزش عمومی مردم، راهکاری مشخص برای افزایش آگاهی و حساسیت مردم در خصوص این جرایم است. به هر حال افزایش آگاهی مردم شمشیری دو لبه است، چرا که آگاهی افزایی نباید به صورتی باشد که به ترس از جرم میان مردم دامن بزند. به عنوان نمونه در انگلستان و ولز علی رغم کاهش قابل ملاحظه بسیاری از جرایم در طی ده سال گذشته، میزان ترس از جرم ثابت مانده و حتی افزایش داشته است! افزودنی است که آموزش عمومی یکی از مهم ترین راهکارهای تغییر رویکرد های مردم به صورت کلی یا خاص است. با آموزش عمومی می توان رویکرد همه مردم یا بخشی از مردم، نظیر افراد در معرض خطر یا بزه دیدگان برخی از جرایم را تغییر داد و به عنوان نمونه خدماتی که برای آن ها در نظر گرفته شده را به آن ها معرفی نمود. بدین ترتیب آموزش و ارتباط با مردم در زمینه پیشگیری از جرم برای نیل به این اهداف ضروری می باشد: ۱. اطلاع رسانی به مردم در خصوص مشکلات جرایم نو ظهور. ۲. تغییر رویکرد و آگاهی مردم در خصوص برخی جرایم خاص. ۳. اطلاع رسانی در مورد خدمات و منابع موجود. ۴. ارزیابی نظرات مردم در خصوص مشکلات محلی. ۵. ارزیابی نظرات مردم در خصوص مسائل اولویت دار. ۶. ارزیابی نظرات مردم در خصوص راهکارهای احتمالی.

بخش هفتم: ثبات و پاسخ گو بودن برنامه های پیشگیری از جرم

برای تحقق ثبات در برنامه های پیشگیری، وجود منابع کافی از جمله بودجه لازم برای ساختارها و فعالیت ها ضروری است. دولت ها و دیگر مراکز حامی مالی برنامه های پیشگیری باید در کنار سایر اقدامات با اتخاذ تدابیر زیر از ثبات برنامه ها و فعالیت های پیشگیری اطمینان حاصل کنند:

^۱ سیدزاده ثانی، سید مهدی، ترس از بزه دیدگی مکرر، در مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، چاپ اول، صص. ۳۶۹ - ۳۳۹

الف: برای دستیابی به پیشگیری حداکثری از جرم و بزه دیدگی، باید میان پاسخ های کیفی، پیشگیرانه و دیگر پاسخ ها توازن برقرار بوده و تخصیص بودجه به هر قسمت با توجه به این مهم مورد بازبینی قرار گیرد.

ب: ایجاد نظام منظم پاسخگویی در قبال بودجه، برنامه ریزی و هماهنگی برنامه های پیشگیری از جرم.

ج: مشارکت دادن مردم برای ایجاد ثبات در برنامه ها.

معمولا سال های مشخصی برای اجرای برنامه ها و راهبرد های ملی پیشگیری در نظر گرفته می شود. با گذر زمان مشکلات جرایم، دولت ها و اولویت های مردم و دولت ممکن است تغییر کند. رهنمودهای پیشگیری از جرم معمولا تاکید بسیار زیادی بر روی این نکته دارد که مدیریت برنامه های پیشگیری، باید به بخش هایی از دولت سپرده شود که از ثبات لازم برخوردار بوده و جزو نهاد های دائمی دولت محسوب شود. به عنوان نمونه برنامه های پیشگیری ممکن است به عنوان بخشی از رویکرد کلی جامعه در قبال نظم و امنیت و در کنار نظام عدالت کیفی گسترش یابد. گرچه تضمین ثبات در برنامه های پیشگیری امری بس دشوار است، اما می توان تدابیری اتخاذ نمود که به ایجاد ثبات در برنامه ها کمک می کند. یکی از مهم ترین این راهکارها تخصیص بودجه و منابع لازم برای امر پیشگیری از جرم در بودجه ملی، استانی و محلی است. این امر شامل موارد ذیل خواهد بود: ۱. حمایت مالی مداوم از سازمان های مسئول پیشگیری از جرم. ۲. آموزش و ظرفیت سازی. ۳. اتخاذ ساز و کارهای مالی برای حمایت از برنامه های توسعه محلی. ۴. بهبود نظام های جمع آوری داده و غیره است.

شاید بتوان راهکار دوم برای ایجاد ثبات در برنامه های پیشگیری از جرم را سازوکارهایی دانست که برای ایجاد پاسخ گویی در زمینه نحوه هزینه کرد بودجه های تخصیصی و میزان پیشرفت و اتمام برنامه ها، دانست. بررسی میزان پاسخ گو بودن برنامه ها در قبال بودجه های تخصیصی، باید تبدیل به رویه ای عادی در دولت ها شود. به عنوان نمونه می توان به کشور استرالیا اشاره کرد، دولت استرالیا کمیسیونی مستقل برای نظارت بر برنامه کمیته ملی پیشگیری از جرم در نظر گرفته است. کمیسیون نظارت زیر نظر وزارتخانه ای که مسئول

اجرای برنامه است، تشکیل شده و وظیفه نظارت بر نحوه ی تخصیص بودجه، ارزیابی برنامه ها و سنجش میزان موفقیت و دستیابی به اهداف پیش بینی شده را بر عهده دارد. کمیسیون بر پایه نقاط ضعف و قوت برنامه های اجرا شده، پیشنهادهای را برای توسعه برنامه ها در آینده ارائه می دهد! و سرانجام با مشارکت دادن جامعه مدنی در برنامه های پیشگیری، می توان به ثبات برنامه های پیشگیری امید بست. چنانچه مردم بدانند که پیشگیری به بهبود فضای زندگی و کاهش بزه دیدگی منجر می شود، بهتر و بیشتر در برنامه های پیشگیری مشارکت خواهند کرد. جوامعی که از نیازها و ظرفیت های خود در پیشبرد برنامه های پیشگیری به همراه دولت آگاه هستند، بیشتر احتمال دارد که از تداوم برنامه های پیشگیری حمایت کنند. به هر روی ایجاد ثبات در برنامه های پیشگیری از جرم همیشه کار ساده ای نیست. برخی دولت ها تاکید بسیار زیادی بر پاسخ گویی و نتیجه بخشی برنامه های پیشگیری می کنند و انتظار دارند که حتما نتایج متقن و محسوسی از این برنامه ها باید بدست بیاید و متأسفانه برخی کشورها خلاف این امر را برنمی تابند، برای نمونه در کشور نیوزلند کمیته مستقل ارزیابی برنامه ملی پیشگیری، به نقاط ضعف برنامه که نیازمند اصلاح بودند اشاره کرد و دولت نیز در پاسخ به این گزارش اجرای برنامه های پیشگیری را متوقف کرد. از جهت دیگر ثبات برنامه های پیشگیری از جرم منوط به آن است که این موضوع با اهداف سیاسی دولت ها پیوند نخورد. این کار گرچه دشوار است اما سبب می شود تا تمامی دولت ها به ارزش ذاتی پیشگیری پی ببرند.

بخش هشتم: آموزش و ظرفیت سازی در دولت و دیگر نهاد ها

برای پیشبرد هر چه بهتر برنامه های مربوط به پیشگیری از جرم لازم است که دولت مهارت و آموزش های لازم را هم برای مردم و هم برای بخش خود فراهم آورد. دولت ها باید با انجام اقدامات ذیل مهارت های پیشگیری از جرم را توسعه بخشند:

| 13 | Homel and others , the review of the national community crime prevention programme : Establishing a new strategic direction (Canberra , Australian Institute Of Criminology , 2007).

الف: برگزاری دوره هایی برای بالا بردن تخصص، در میان مقامات عالی رتبه موسسات مربوط به امر پیشگیری.

ب: ترغیب دانشگاه ها و سایر مراکز آموزشی مرتبط با برگزاری دوره های آموزشی مقدماتی و پیشرفته با همکاری دست اندر کاران بخش پیشگیری.

ج: همکاری با بخش های آموزشی و حرفه ای برای بالا بردن تخصص و بهبود صلاحیت های حرفه ای.

د: بالا بردن ظرفیت محلات و گروه های اجتماعی برای توسعه و پاسخ به نیاز های خود. یکی از مهم ترین وظایف تمامی سطوح دولت حمایت از آموزش و ظرفیت سازی برای انجام برنامه های پیشگیری است. انجام امور مختلف مرتبط با پیشگیری نظیر کارگروهی و بین بخشی، گسترش نظام اطلاعاتی جامع، تحلیل داده های رسیده از بخش های مختلف، مشارکت دادن محلات، گسترش ارتباط موثر با مردم و بالاخره اجرا و ارزیابی برنامه های پیشگیری همه و همه مستلزم مهارت های خاص و اغلب جدید است. دولت ها نباید فرض را بر این بگذارند که سیاست گذاران و دست اندر کاران بخش پیشگیری، از دانش کافی برای فعالیت در بخش پیشگیری برخوردارند، در نتیجه دولت ها باید روی آموزش و ظرفیت سازی نیز سرمایه گذاری کنند. مردم و محلات نیز باید فرابگیرند که چگونه از مهارت های خود در زمینه پیشگیری از جرم استفاده و آن را توسعه دهند. در بسیاری از کشورها آموزش و ظرفیت سازی با تعامل دولت و دانشگاه ها و موسسات پژوهشی به انجام می رسد این مراکز با انجام اموری از قبیل موارد ذیل می توانند به یاری دولت در اجرای برنامه های پیشگیری بیایند: ۱. ارائه مشاوره های پژوهشی ۲. ارزیابی برنامه های اجرا شده ۳. پژوهش در زمینه مشکلات ناشی از برخی جرایم خاص ۴. گسترش و برگزاری دوره های آموزشی و ظرفیت سازی برای آموزش نحوه اجرای هر چه بهتر برنامه های پیشگیری از جرم.

از جمله کشور هایی که در این زمینه ارتباط نزدیکی با دانشگاه ها داشته کشور استرالیا است، دولت ملی استرالیا برای توسعه برنامه های پیشگیری و همچنین نظارت و ارزیابی برنامه ها، همکاری نزدیکی با موسسه جرم شناسی استرالیا دارد. این موسسه پژوهشی به صورت تخصصی و با بودجه دولت به فعالیت مشغول است. دولت همچنین از انجام پژوهش های

علمی و دانشگاهی در خصوص موضوعاتی نظیر مداخله زودهنگام، اعمال نظم، خشونت علیه زنان، پیشگیری از جرم و جوامع بومی حمایت می‌کند. برای پاسخ‌گویی به نیازهای روز افزون در زمینه پیشگیری از جرم دوره‌های آموزشی تخصصی همراه با مدرک رسمی افزایش یافته است. اکثر موسسات و مراکز دانشگاهی برگزارکننده این دوره‌ها هستند، ولی در برخی موارد مراکز آموزشی پلیس هم اقدام به برگزاری دوره‌های آموزشی پیشگیری کرده است. هم‌اکنون در بسیاری از مناطق دوره‌های آموزش مجازی، آموزش حضوری و دوره‌های رسمی دانشگاهی در زمینه پیشگیری برگزار می‌شود. افزودنی است که موسسات مهم مالی بین‌المللی نظیر بانک جهانی و بانک توسعه آمریکا از برنامه‌های آموزشی و ظرفیت‌افزا حمایت میکنند. همچنین بسیاری از کشورهای ثروتمند نظیر استرالیا، انگلستان و آمریکا از همکاری‌های علمی دو جانبه با کشورهای متوسط و فقیر استقبال کرده و فرصت‌هایی چون اعطای بورسیه تحصیلی و یا فرصت مطالعاتی برای پژوهشگران این کشورها فراهم می‌کنند. به عنوان نمونه نروژ و صربستان در قالب یک برنامه بلندمدت در خصوص ارائه کمک‌های فنی به صربستان با هم همکاری می‌کنند. در راستای همین برنامه، دوره‌های آموزشی برای پلیس صربستان در نروژ یا صربستان برگزار می‌شود و یا بازدید‌هایی از نروژ با هدف تبادل تجارب صورت می‌گیرد. به موجب این برنامه پلیس نروژ به صورت مداوم، پلیس صربستان و مقامات دولت‌های محلی را تحت نظر داشته و به آن‌ها در بهبود روابط بهینه پلیس با جامعه کمک می‌کند.

نتیجه‌گیری

آنچه که از مطلب پیش‌گفته قابل نتیجه‌گیری می‌باشد این است که برای مقابله با بزهکاری تنها راه دستگیری و مجازات مجرمین نیست بلکه از طرق مختلفی می‌توان با جرم مقابله کرد یکی از این راه‌ها پیشگیری از وقوع جرم است. به طور کلی پیشگیری از جرم هم از طریق شهروندان یک کشور میسر می‌شود و هم از طریق دولت آن کشور و به عبارتی می‌توان گفت که دولت‌ها در مقایسه با شهروندان عادی یک کشور از قدرت و ابزارهای بیشتر و موثرتری برخوردار است و بهتر می‌تواند به پیشگیری از جرایم در جامعه بپردازد. همانطور که در مطالب فوق آمد، دولت می‌تواند از طرق مختلفی به پیشگیری از جرم بپردازد برای

نمونه دولت ابزار قدرتمند رسانه را در اختیار دارد یا اینکه نیروی انتظامی منسجم را داراست که می تواند از طریق آن ها جامعه را در برابر جرم حفظ کند و امر پیشگیری را اجرا کند . اگر بخواهیم به سوال و فرضیه تحقیقمان جوابی بدهیم باید گفت که نقشی را که دولت و نهاد های زیرمجموعه آن در زمینه پیشگیری از جرم اجرا می کنند همگی دارای اهمیت بوده و برای جامعه مفید است ، مسلم است که در میان دستگاه های دولتی که به این امور می پردازند میزان تاثیرگذاری اقدامات آن ها در مقایسه با هم متفاوت است ، ممکن است دستگاهی به طور مستقیم و مکرر به پیشگیری از جرایم بپردازد و دستگاهی کمتر برای این امر وقت و هزینه بگذارد. با همه این تفاسیر به نظر می رسد که هم اکنون در کشور ما پلیس نقش اساسی را در زمینه مقابله با جرم و پیشگیری از آن انجام می دهد ، و دستگاهی است که دولت از طریق آن بطور مستقیم در سطح جامعه اقدام به پیشگیری از جرم می نماید از طرف دیگر پلیس نهادی است که مکررا با مردم جامعه در ارتباط است و مردم با وجود آن احساس امنیت و آرامش می کنند و برای همین هم است که در مواقعی که جرمی رخ دهد یا مردم احتمال دهند که جرمی رخ خواهد داد سریع این نهاد را در جریان می گذارند . با اینکه هنوز لایحه پیشگیری از جرم به شکل قانون در نیامده است ، به نظر می رسد که با نهایی شدن و تبدیل شدن این لایحه به قانون و نیز تشکیل شورای عالی پیشگیری از جرم همچنان پلیس نیرویی خواهد بود که نزدیکتر از هر نهاد دیگری به پیشگیری از جرم در جامعه خواهد پرداخت . به امید اینکه بررسی این لایحه مفید هرچه زودتر در دستور کار مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار گرفته و به قانون تبدیل شود تا شاهد کاهش محسوس جرایم در جامعه باشیم.

منابع و مآخذ

۱. ابراهیمی، شهرام، جرم شناسی پیشگیری، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۸.
  ۲. اسداللهی، قنبر، نقش پلیس در پیشگیری از جرم، برگرفته از تارنمای www.haghgostar.com به روز رسانی ۱۳۹۱/۹/۸.
  ۳. اردبیلی، محمد علی، حقوق جزای عمومی، تهران، بنیاد حقوقی میزان، جلد نخست، چاپ بیستم، ۱۳۸۷.
  ۴. اعزازی، شهلا، خشونت خانوادگی، تهران، نشر سالی، ۱۳۸۰.
  ۵. اقلیما، مصطفی و دیگران، مددکاری اجتماعی کار با فرد، چاپ سوم، انتشارات دانژه، سال ۱۳۸۹.
۱. Hon mark Burton, Effective intervention crime prevention .
  ۲. Crime prevention Through Social Development, Canada .National Crime Prevention
  ۳. the guidelines for cooperation and technical assistance in the field of urban crime prevention (economic and social council resolution 1995/9, annex).
  ۴. The rule of law and transitional justice in post conflict societies (S/2004/616)
  ۵. Erich Pelser ,ed . , Crime Prevention Partnerships : Lessons from practice (Pretoria , Institute Of Security Studies , 2002) .
  ۶. Random hous
  ۷. stafford (the institute prevention of crime
  ۹. UN-Habitat, Making Cities Safer From Crime- A Toolkit (Nairobi, 2007)
  ۱۰. national crime prevention strategy (NCPS).

بنیاد علمی قانون یار برگزار می کند

با همکاری و حمایت معنوی
مرکز آموزش علمی- کاربردی سازمان همیاری شهرداری های استان اصفهان

همایش ملی

علمی- پژوهشی فقه و حقوق اسلامی

دکتر بهنام اسدی

مسئول برگزاری

ارکان کلیدی همایش

دبیر اجرایی همایش:
دکتر امین امیریان فارسانی
رئیس هیات داوران:
دکتر سعید سامانی مجد
رئیس شورای سیاست گذاری:
دکتر سعید خردمندی

محور های همایش:

پدپرش مقاله در تمامی زمینه های علوم تربیتی و روان شناسی (تمامی گرایش ها)، برنامه ریزی درسی، علوم مشاوره، فلسفه تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، آموزش الکترونیک، برنامه ریزی آموزش عالی، علوم اجتماعی، فرهنگ هنر (تمام گرایش ها)، ارتباطات اسلامی و سایر موضوعات مرتبط با علوم انسانی

۱۵ بهمن ماه ۱۳۹۸

اصفهان سالن اجلاس دانشگاه

جهت چاپ مقالات خود در دیگر همایش های قانون یار
کافیست فایل word مقاله خود را به همراه
شماره تماس به آدرس ایمیل زیر ارسال نمایید

phdsara@yahoo.com

ارسال مقاله در واتس آپ یا تلگرام به شماره

09100636002

همایش های علمی و پژوهشی، هر ساله در دو نوبت برگزار می شود

پایگاه های نمایه کننده مقالات همایش

www.olomensani.IR

دبیرخانه همایش: تهران، میدان انقلاب، خ متیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم
واحد مشاوره ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶ واحد صدور مدرک ۰۲۱۴۴۴۴۱۷۶۴